

ZPRAVODAJ NEWSLETTER

VZDĚLÁVACÍ A INFORMAČNÍ BULLETIN
EDUCATIONAL AND INFORMATIVE BULLETIN

reálky. Výsledkem dvouletého pátrání je graficky velmi zdařilá kniha *Spolužáci*, ve které najdeme informace o dvanácti dětech, které byly během svého studia postiženy norimberskými zákony. Jejich osudy dnes připomíná i pamětní deska v budově školy.

Kniha mapuje vývoj jednotlivých událostí, dopad norimberských zákonů, protizidovská opatření a atmosféru Plzně 30. a 40. let minulého století, ale zároveň je i malou výpovědí o dnešní generaci, které není historie lhostejná. Studentům i vedoucím pedagogům, kteří toto dílo připravili, patří uznání a velký dík.

Seminář ministrů školství Rady Evropy

Pod názvem „Teaching remembrance through cultural heritage“ probíhal v České republice ve dnech 23.-25. dubna t.r. seminář ministrů školství zemí Rady Evropy. Památník Terezín byl nadmíru poctěn žádostí Ministerstva školství o spolupráci na organizačním zajištění tohoto setkání.

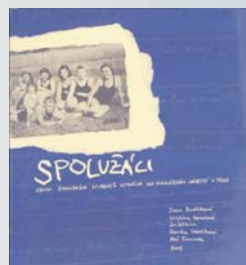
24. dubna se setkání konalo právě v Terezíně, kde bylo zahájeno v konferenčním sále Muzea ghetta. Přítomné přivítal ředitel terezínského Památníku Jan Munk. Poté se za řečnickým pultem vystřídali s rozličnými příspěvky hosté ze zahraničí i z České republiky: ministryně školství ČR Petra Buzková, zástupkyně Terezínské iniciativy Dagmar Lieblová, či odborná pracovnice Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze Marie Zahradníková. Hlavním řečníkem Památníku Terezín byl historik, doc. Vojtěch Blodig, který ve svém referátu představil práci vzdělávacího oddělení této instituce. Ze zahraničních delegátů zmíníme ještě

At the close, all the participants received confirmation of having graduated from the 'How to Teach the Holocaust' seminar, making it possible for them to pass on their improved knowledge and awareness to their students and colleagues.

Classmates

Students of the Gymnasium on Mikulášské náměstí in Plzeň (Pilsen) have been tracing the fates of Jewish students of the IInd Czechoslovak State *Realschule* in the city, within the framework of the 'Vanished Neighbours' project of the Jewish Museum in Prague's Education and Cultural Centre. The results of two years of research have been presented in the well laid-out book *Spolužáci* ('Classmates'), which contains information regarding twelve children afflicted by the Nürnberg Laws during their studies, and whose fates are also now recalled by a memorial plaque in the school building.

The book maps the development of particular events, the impact of the Nürnberg Laws, anti-Jewish measures and the atmosphere of Plzeň in the 1930s and 1940s; it also includes a brief account of the modern generation, who are not indifferent to history. The students and teachers who prepared this volume deserve respect and considerable thanks.

Publikace o Projektu *Spolužáci*
Publication of the *Spolužáci* ('Classmates') project

Council of Europe Ministers of Education Seminar

Under the title "Teaching Remembrance Through Cultural Heritage" a seminar for Council of Europe Ministers of Education Seminar took place in the Czech Republic on April 23rd-25th this year. The Terezín Memorial was exceptionally honoured by the Czech Ministry of Education's request to collaborate in the organisation of this meeting.

On April 24th the meeting venue was at Terezín itself, beginning in the conference hall of the Ghetto Museum. Those present were welcomed by the director of the Terezín Memorial, Jan Munk; the speaker's podium subsequently saw a range of different contributions made by guests from the Czech Republic and abroad, including Czech Minister of Education Petra Buzková, Dagmar Lieblová representing the Terezín Initiative and Marie Zahradníková, a member of the professional staff of the Education and Cultural Centre of the Jewish Museum in Prague. The principal speaker for the Terezín Memorial was a historian doc. Vojtěch Blodig, whose paper introduced the work of the Memorial's education department. Of the contributions made by delegates from abroad, particular mention should be made of those by Council of Europe functionary Gabriella Battiani, and Eckhart John, who gave a lecture on music in the Terezín Ghetto.

As part of the day's programme participants were also received by representatives of the town

Terezínská tryzna 2006

Dne 21. května 2006 se na Národním hřbitově před Malou pevností konala Terezínská tryzna. Za účasti významných hostů zastupujících vládu ČR, zahraniční velvyslanectví, bývalé vězně a mnohé organizace byla položením věnců a několika proslovů významných osobností uctěna památka tisíců obětí terezínských represivních zařízení.

Na program tryzny volně navazoval odpolední koncert v bývalé terezínské jízdárně. V téměř autenticky dochovaných prostorách zaznělo Verdiho Requiem doprovázené projekcí obrazů a výpovědí pamětníků terezínského ghetta. Requiem Giuseppe Verdiho v ghettu Terezín navštívil R. Schächter a v letech 1943-1944 bylo uvedeno celkem šestnáctkrát. Návrat tohoto díla do prostředí, kde se před několika desítkami let hrálo, se stalo dojemným připomenutím osobní tragédie

Terezínská tryzna 21.5. 2006
The Terezín Commemoration, May 21st 2006

zpěváků a hudebníků, z nichž většina za svou odvahu účinkovat v Requiem zaplatila životem.

Organizátory koncertu byly Památník Terezín a mezinárodní hudební festival Pražské jaro. Pod taktovkou Murry Sidlina hráli a zpívali členové Chorus and Orchestra of The Catholic University of Amerika a Virtuosi Pragenses. Sólóvé party převzali Sharon Christman, Eleni Matos, Steven Tharp a Gary Relyea.

Koncertu v Terezíně byla přítomna i paní Livia Klausová
Czech First Lady Livia Klausová at the Terezín concert

Kontakty - Contacts

Adresa - Address
Památník Terezín, Národní kulturní památka
Princípova alej 304, 411 55 Terezín
Malá pevnost - Small Fortress
tel.: 416-782 442, 416782131, fax: 416-782 245
Muzeum ghetta - Ghetto Museum
tel.: 416-782 576, fax: 416-782 993
Magdeburská kasárna - Magdeburg Barracks
tel.: 416-782 949
Středisko setkávání II. - Meeting Centre II.
tel.: 416-782 654

PAMÁTNÍK TEREZÍN

Vydává - Published by
Památník Terezín, Česká republika
The Terezín Memorial, The Czech Republic
2006

www.pamatnik-terezin.cz

of Terezín, led by the mayor, Jan Horníček, and took a tour of the expositions in the Ghetto Museum, the Magdeburg Barracks and the former Gestapo prison in the Small Fortress. The sense of the entire meeting was clearly fulfilled in terms of the international dimension and venue. Terezín was not, of course, the only hosting institution: meetings were also held in Prague and elsewhere during the seminar.

The Terezín Commemoration 2006

The annual Terezín Commemoration was held on May 21st 2006 at the National Cemetery in front of the Small Fortress. In the presence of notable guests representing the government of the Czech Republic, foreign embassies, former prisoners and numerous organizations, wreaths were laid and a number of speeches given by distinguished speakers to honour the memory of the thousands of victims of the apparatus of repression at Terezín.

An afternoon concert in the former riding school at Terezín followed on from the

Provedení Requiem v terezínské jízdárně
Verdi's Requiem performed in the Terezín riding school

Commemoration programme. The almost authentically preserved venue resounded to Verdi's *Requiem*, accompanied by projections of pictures and testimony by those who remember the Terezín Ghetto. Giuseppe Verdi's *Requiem* was rehearsed in the Terezín Ghetto by R. Schächter, and performed there a total of sixteen times in the years 1943-44. The return of this work to a place where it was played several decades ago was a compelling reminder of the personal tragedies of the singers and musicians who last performed the piece, most of whom paid for their bravery in doing so with their lives.

The concert organisers were the Terezín Memorial and the international Prague Spring music festival. Members of the Chorus and Orchestra of the Catholic University of Amerika and the Virtuosi Pragenses sang and played under the baton of Murry Sidlin; solos were performed by Sharon Christman, Eleni Matos, Steven Tharp and Gary Relyea.

Policejní věznice gestapa v Malé pevnosti

The Gestapo prison in the Small Fortress

Památník Terezín / Terezín Memorial
2006

Policejní věznice gestapa

Rozmístění vězňů na dvorech

Policejní věznice gestapa v Malé pevnosti byla zpočátku pouze mužskou věznicí. Až v červnu 1942 sem začaly přicházet ženy zatčené stejně jako muži za svou politickou protinacistickou činností.

V areálu pevnosti se původně nacházely čtyři dvory, z nichž byl jeden používán pro administrativní účely. Jednalo se o tzv. „správní“ dvůr, kde byla umístěna přijímací kancelář nově přichozích vězňů, dále strážnice, kancelář velitele věznice Heinricha Jöckela a sklad oděvů.

Zbývající dvory označené I - III sloužily k ubytování vězňů. Vzhledem ke stále narůstajícímu počtu internovaných bylo třeba na podzim 1944 rozšířit kapacitu věznice o další, tedy IV. vězeňský dvůr. Dvory č. I, II a IV obývali mužští vězni, dvůr č. III byl určen zatčeným ženám.

Vězeňské dvory byly víceméně podobně zařízeny. V jejich prostorách se nacházely především hromadné cely a samoty, někde i primitivně vybavené ošetrovny s marodkami. Pouze na I. dvoře byla v provozu koupelna s odvlivnou, jež sloužila, pokud to její výkonnost umožnila, centrálně pro vězně z dalších částí Malé pevnosti. Součástí I. dvora byl též sklad potravin a kuchyně, která zásobovala jídlem celou věznicí.

Pohled na I. vězeňský dvůr
View of Prison Yard I

Dvůr č. II plnil zčásti úlohu ubytovací, ale i pracovní. V jeho prostorách se nacházely pracovní dílny truhlářská, kovářská, zámečnická a elektrotechnická, dále pak např. prádelna, tiskárna a knihárna.

Život vězňů v Malé pevnosti byl v mnoha směrech s postupným vývojem 2. světové války stále hůře snesitelný. Všechny dvory překročily svou ubytovací kapacitu. Např. cely I. dvora obývalo za časů vojenské trestnice na 200 vězňů. V době 2. světové války se počet vězňů neustále zvyšoval a v jejím závěru dosáhl ve stejných prostorách až 1 500 osob. Nejinak tomu bylo i v ostatních částech věznice.

Cely a jejich vzhled

Všechny cely v prostorách I. až III. dvora byly součástí kasemat a měly podobný vzhled. Jednalo se o tmavé, studené a vlhké kobky, v nichž delší pobyt působil negativně na zdraví vězňů.

Na výše zmíněných třech vězeňských dvorech měly hromadné cely i samoty jen nejnужnější vybavení. Cely hromadné byly opatřeny třípatrovými palandami, stolem a lavicemi, jednoduchými příhrádkami pro osobní věci vězňů a primitivním, zcela nedostačujícím hygienickým zázemím.

The gestapo prison

The division of prisoners into yards

The Gestapo (secret police) prison in the Small Fortress was originally intended to serve only for men. It was only in June 1942 that women started to arrive, arrested like the men for their anti-Nazi political activities.

There were originally four courtyards within the prison area, of which one was used for administrative purposes. The reception office for newly arrived prisoners, the wardroom, the office of Camp Commandant Heinrich Jöckel and the clothing store were located in this "Administrative Yard".

The other yards, numbered I-III, housed the prisoners. Given the ever growing number of internees, it was necessary in the autumn of 1944 to expand the capacity of the prison through the addition of another yard, No. IV. Yards I, II and IV held male prisoners, while Yard III was set aside for women.

All of the yards were equipped more or less similarly. They comprised primarily the mass cells and isolation cells, and sometimes primitively equipped surgeries and sick-bays. Only in Yard I was there an operational washroom with de-lousing station, which served where its capacity allowed centrally for prisoners from other parts of the Small fortress as well. The food store, and the kitchen that supplied food to the whole prison, were also part of Yard I.

The role of Yard II was partly as housing, and partly for work. There were joinery, metalworking, lock-smithing and electro-technical workshops here, as well as, for example, a laundry, print shop and book-bindery.

In many ways the lives of the prisoners in the Small Fortress became harder to bear as the Second World War wore on. All of the yards were crowded beyond their capacities: the cells of Yard I, for instance, housed 200 prisoners when part of the military penitentiary, but during the wars prisoner numbers increased continually, and ultimately the same space would accommodate 1,500 internees. The situation was no different anywhere else in the prison.

Cells and their appearance

All of the cells in Yards I-III were part of the casemates, and looked the same. They were dark, cold and damp, and staying in one for a long period had a negative impact on prisoner health.

In these three yards, the mass cells and isolation cells had only the most essential fittings. Mass cells had three-storey bunks, a table and benches, simple pigeon holes for prisoners' personal belongings and

Cela č. 38
Cell No. 38

Počty vězňů v těchto celách zejména v závěru války drasticky převyšovaly jejich skutečnou kapacitu. Např. v celách I. dvora bylo natěsnáno po 70 - 90 vězňích. Život jim navíc znepříjemňoval všudypřítomný hmyz, jež přenášel mnohé nebezpečné nemoci.

Za nejobávanější celou Malé pevnosti platila cela č. 2 na I. dvoře, jež byla určena výhradně mužům židovského původu. Na pár metrech čtverečních živořilo až na 60 vězňů. V cele nebyly žádné palandy, vězni museli přespávat ve stoje nebo se prostřít na studeném betonu. Jediné hygienické zařízení představoval kbelík v rohu místnosti. Výjimečně nebyly případy, kdy se staří, nemocní nebo k smrti vyčerpaní vězni udusili z nedostatku vzduchu.

Neméně náročný byl život na samotkách. Část samotek byla bez oken, izolovaní vězni zůstávali po celou dobu ve tmě a přespávali na slámníku přímo na zemi. Záchod jim nahrazoval kbelík. Do samotek byly umísťovány osoby, s nimiž gestapo ještě nedokončilo výslechy a bylo třeba zamezit možnému šíření informací v průběhu vyšetřování. Byli do nich též zavírání vězni za nejrůznější přestupky proti táborovému režimu. Trest v samotkách jim často zůstávala hladovka.

Velikostí i vzhledem se od cel I. až III. dvora odlišovaly hromadné cely IV. dvora. Ty byly vybavené čtyřpatrovými palandami, deseti umyvadly a dvěma záchody. Jednotlivé cely obývalo obvykle 400 až 600 mužů, pro něž bylo udržování hygieny v těchto podmínkách zcela nemožné. Záchody neustále přetékalý výkaly, na stěnách se srážely páry, vzduch byl zkažený a nedýchateľný, všude spousta hmyzu.

Podobně děsivé podmínky vládly i v tzv. „samotkách“ IV. dvora. V jedné „samotce“ přezívalo 10 až 12 osob, z nichž řada zahynula udušením.

Velitel policejní věznice H. Jöckel
H. Jöckel, Commandant of the Gestapo prison

Hygienické a zdravotní poměry

Na zdraví a životech politických vězňů neměli nacisté zájem, proto úmyslně zanedbávali hygienické a zdravotní předpisy. Velitel policejní věznice v terezínské Malé pevnosti H. Jöckel neuznával nemocné a podle jeho vyjádření existoval jen vězeň živý nebo mrtvý, ne však nemocný.

Na psychickou i fyzickou kondici uvězněných působila řada negativních vlivů:

- ubytování ve vlhkých a přeplněných celách
- těžká a vysilující práce v komandýrkách
- nedostatečná a mnohdy závadná strava
- nedostatek odpočinku po práci
- prakticky žádné léky a léčení nemocných

Pro nemocné vězně sloužila zpočátku jen ošetrovna, později marodky - na mužském

primitive, utterly insufficient hygienic facilities.

The number of prisoners held in these cells, particularly at the end of the war, drastically exceeded their true capacity. Some 70-90 prisoners were squeezed into each of the cells of Yard I, for instance. Life was made even more unpleasant by the ubiquitous presence of insects, which brought with them many dangerous diseases.

The most feared cell in the Small Fortress was Cell No. 2 in Yard I, set aside exclusively for men of Jewish origin. Over 60 prisoners were crammed into a space of just a few square metres; it contained no bunks, meaning that prisoners had to sleep standing up or taking turns on the cold concrete. The only concession to hygiene was a bucket in the corner. Cases in which the old, the ill or the exhausted died in the cell for lack of air were not exceptional.

Life in solitary confinement was no less difficult. Some of the isolation cells lacked windows, and prisoners therefore spent the whole time in the dark, sleeping on straw mattresses laid on the ground. Toilet facilities comprised a bucket. Solitary confinement was used for individuals whom the Gestapo had not finished interrogating, and where it was necessary to prevent the possible spread of information during investigations. Prisoners were also consigned to solitary for various offences against the camp regimen. Punishment by isolation was often worsened by starvation.

The mass cells of Yard IV were different in size and appearance to those of Yards I-III - they had four-storey bunks, ten washbasins and two toilets. Each cell commonly held 400-600 men, for whom it was utterly impossible to maintain basic standards of hygiene in such conditions: the toilets leaked incessantly, water vapour condensed on the walls, the air was fetid and unbreathable, and there were large numbers of insects everywhere.

Similarly awful conditions reigned in the 'isolation cells' of Yard IV. Each was occupied by 10-12 inmates, of whom many died for lack of air.

Hygienic and healthcare conditions

The Nazis had no interest in the health and lives of the political prisoners, and thus deliberately neglected hygienic and healthcare regulations. The commandant of the police prison in the Small Fortress at Terezín, H. Jöckel, refused to recognise illness; he expressed the view that there were only live prisoners and dead prisoners, and no sick ones.

A range of negative influences acted on the mental and physical health of the inmates:

- accommodation in damp, overcrowded cells
- hard and strength-sapping work in gangs
- insufficient, often rotten food
- insufficient rest given the work undertaken
- an almost complete absence of medicines and of treatment for the ill

For the sick of the prison there was initially only a surgery, and later sick bays - several dozen beds in the men's and women's yards. These were staffed by doctors from among the prisoners, and twice a week the police doctor B. Krönert visited. Prisoners with work-related injuries or common illnesses such as sore throats or influenza remained

a ženském dvoře to bylo několik desítek lůžek. Zde působili lékaři z řad vězňů a dvakrát v týdnu sem dojížděl policejní lékař B. Krönert. S pracovními úrazy či běžnými nemocemi jako angína, chřipka zůstávali vězni na celách nebo ze strachu raději nastupovali do práce. Vězeňští lékaři se snažili v některých samotkách izolovat osoby s infekčním onemocněním, někdy tam mohli skrýt i židovského vězně. Těm se ošetření běžně nesmělo v Malé pevnosti poskytovat. Při ranních apelech vedoucí cel také hlásili aktuální počty nemocných nebo zemřelých.

Koncem roku 1944, kdy byla věznice mnohonásobně přeplněna, se šířily různé epidemické nemoci. Zejména největší IV. dvůr byl nebezpečně zahmyzen, často netekla voda a hygiena na celách byla katastrofální. Obrovské množství nemocných si vynutilo zřízení krankenrevíru /nemocnice/ v prostoru za I. vězeňským dvorem. Přesto umíraly v posledních měsících války stovky vězňů na úplavici a tyfus.

Josef Kylvies: MUDr. Poňka operuje žiletkou
PT 2049, Památník Terezín,
© Věra Kylviesová
Josef Kylvies: MUDr. Poňka operating with a razor blade
PT 2049, Terezín Memorial, © Věra Kylviesová

Ohlédnutí zpět

Semináře „H“ - jaro 2006

Jako každý rok Památník Terezín ve spolupráci se Vzdělávacím a kulturním centrem Židovského muzea v Praze a Muzeem romské kultury v Brně pořádaly semináře pro české učitele. „Jak vyučovat o holocaustu“. Uskutečnily se v termínech 10. - 12. března a 24. - 26. března. Seminářů se zúčastnilo 83 pedagogů a studentů vysokých škol.

První den programu tradičně probíhal v prostorách VKC Židovského muzea v Praze.

Druhý den byli učitelé seznamováni s činností vzdělávacího oddělení Památníku Terezín, pak následovaly prohlídky bývalého terezínského ghetta a Malé pevnosti. Do programu byla zařazena beseda s pamětníky holocaustu. Třetí den semináře byl věnován kultuře, tradicím a zvykům Romů a jejich genocidě za druhé světové války.

Ve třech dnech semináře byl vyčleněn prostor i pro workshopy. Pedagogové pracovali několik hodin ve skupinách, kde mohli uplatnit své nápady a kreativitu pod vedením odborných lektorů. Po skončení práce každý ve skupině svoji práci prezentoval.

Učitelé v průběhu semináře dostali řadu publikací a didaktických pomůček.

V závěru semináře všichni účastníci obdrželi osvědčení o absolvování semináře „Jak vyučovat o holocaustu“, které je opravňuje předávat nabyté znalosti a dovednosti mezi své žáky a kolegy.

Projekt Spolužáci

Studenti Gymnázia na Mikulášském náměstí v Plzni pátrali v rámci projektu VKC Židovského muzea v Praze „Zmizelí sousedé“ po osudech židovských studentů z II. státní československé

in the cells, or from fear continued to work. The prison doctors attempted to isolate those with infectious diseases in some of the isolation cells, and could sometimes even hide Jewish prisoners there; they were not meant to provide the latter with care at all. At the morning role call the cell head would announce the actual number of ill or dead.

At the end of 1944, crowded to several times its nominal capacity, various epidemics spread through the prison. Yard IV in particular was dangerously infested with insects, the water supply often failed and the state of hygiene in the cells was catastrophic. The huge number of sick forced the establishment of a *krankenrevir* (hospital) in prisoner Yard I. Despite this, hundreds of prisoners died in the last months of the war from dysentery and typhoid fever.

A Look Back

Seminar 'H' - spring 2006

As is the case every year, in the spring the Terezín Memorial, in co-operation with the Education and Cultural Centre of the Jewish Museum in Prague and the Museum of Romany Culture in Brno, held seminars for Czech teachers entitled 'How to Teach the Holocaust'; these took place on March 10th-12th and 24th-26th. The seminars were attended by a total of 83 teachers and university students.

As has become traditional, the first day's programme took place in the Educational and Cultural Centre of the Jewish Museum in Prague.

On the second day, the teachers were introduced to the activities of the educational department of the Terezín Memorial, and then took tours of the former Terezín Ghetto and the Small Fortress. The programme also included a round-table discussion with eye witnesses of the Holocaust. The third day of the seminar was given over to the culture, traditions and customs of the Roma, and their genocide during the Second World War.

Pedagogové v přednáškové místnosti Magdeburských kasáren v Terezíně
Teachers in the lecture hall at the Magdeburg Barracks, Terezín

The three day seminar also included space for workshops; the teachers worked in groups for several hours, with the opportunity to apply their ideas and creativity under the direction of expert lecturers; once their group work was complete, it was presented to their peers.

The teachers also received a range of publications and teaching aids during the seminar.